

ÎNSEMĂRI

PE MARGINEA EXPOZIȚIEI

„MOMENTE

DIN RĂSCOALA POPULARĂ

CONDUSĂ DE HORIA,

CLOȘCA ȘI CRIȘAN¹

De o certă valoare științifică, expoziția documentară « Momente din răscoala populară condusă de Horia, Cloșca și Crișan », deschisă în sala mare a muzeului din Deva, sub auspiciile Muzeului Județean Hunedorena—Deva și ale Serviciului arhivelor de stat din Deva, se înscrie printre eforturile cercetătorilor de istorie din localitate de a scoate la iveală și de a valorifica tezaurul istoric al patriei.

Deschisă în urma altor două expoziții de o înaltă ținută științifică, actuala expoziție vine să întregască o serie de fapte istorice petrecute pe meleagurile hunedorene. Ceea ce prezintă un mare interes și conferă o atmosferă de autenticitate este faptul că toate documentele sînt originale, la fel stampele și armele care întregesc expoziția, dîndu-i un echilibru perfect.

Documentele expuse în sala expoziției oferă o imagine clară vizitatorului asupra stării de spirit a țărănilor și lucrătorilor din mine în preajma răscoalei populare. Astfel se poate vedea un tabel în original care cuprinde obligațiile în natură ale țărănilor din satele hunedorene în perioada octombrie 1783—februarie 1784. În urma exploatării nemiloase, țărăni se plîng autorităților cerînd să se ia măsuri urgente pentru a stăvilii samavolnicile la care sînt supuși. Într-una din vitrinele expoziției este expus un document cu întrebările și răspunsurile iobagilor din satul Mărtinești, la o anchetă efectuată de autorități în urma plîngerilor împotriva stăgînilor de pămînt. Nemulțumirile țărănilor cresc, fapt care este ilustrat și prin numărul mare de rapoarte înaintate conducerii comitatului. Un astfel de raport, din 15 octombrie 1784, cuprinde plîngerile țărănilor din Sîntuhalm (oraș Deva), împotriva grofului.

Pe un perete al expoziției se află o hartă care conține aria de răspîndire a răscoalei precum și principalele focare. Se mai pot vedea adrese oficiale privitoare

la răscoalele țărănilor din Dobrea, Peștiș, Chiciă, Hășdat etc. La fel se mai găsesc și rapoarte ale autorităților care cer întăriri armate. Un document de o mare importanță este cel din 2/3 noiembrie 1784, care conține un raport despre atacul răsculaților împotriva nobililor din Crișior și în care autoritățile cer de urgență pază militară întărită și arme.

Emoția privitorului atinge punctul culminant cînd se află în fața raportului lui Carol Brüneck, administratorul oficiului de sare din Șoimuș, care se referă la ultimatumul trimis de Horia nobililor din Deva. Este bine știut că acest ultimatum cuprinde o serie de puncte, care pentru acea vreme se numărau printre cele mai înaintate revendicări ale vremii. Una din revendicări era: « Nobilii să nu mai fie pe vitor, ci fiecare să trăiască din slujba ce o va căpăta ».

Un alt document, din 5 decembrie 1784, pomeneste și de participarea la răscoală a lucrătorilor din mine conduși de Mirza Anghel din Hondol.

Împotriva țărănilor răsculați, înarmati cu unelte casnice devenite arme de apărare și dreptate, sînt trimise, după cum arată o adresă oficială din 28 decembrie 1784, trupe bine echipate și se iau o serie de măsuri foarte aspre împotriva satelor Pui, Peșteana și Densus.

Iustrarea desfășurării răscoalei se încheie cu documentul copie a sentinței de condamnare la moarte a lui Horia și Cloșca, precum și stampla care arată executarea celor doi conducători.

Ultima parte cuprinde urmările răscoalei, măsurile pe care autoritățile și nobilii le iau împotriva țărănilor.

Documentele expuse înfățișează noi plîngeri ale țărănilor împotriva nobililor. Iobagul Petru Muntean — se arată în *Conscripția Urbarială din Băcia*—declară că: « n-am putut îndeplini slujba pe pofta dumnealui, mi-a luat tundra pentru smînta slujbei și n-am putut sta cu dumnealui ci am fugit în Banat ». Tot din această cauză țărutul Ion Călăneac fugi în Țara Românească; asemenea cazuri se mai găsesc, conform documentelor, și în satele Popești, Valea Nandru-lui, Păcînești, Josani etc.

Această expoziție oferă o largă privire de ansamblu asupra marilor răscoale din anul 1784-1785, îmbogățind cunoștințele vizitatorilor despre eroica luptă a poporului român pentru libertate socială și națională. Expoziția « Momente din răscoala populară condusă de Horia, Cloșca și Crișan » este un omagiu modest adus marilor bărbați — eroi ai poporului român.

ÎN MEMORIA MAESTRULUI

GABRIEL POPESCU

Cu prilejul împlinirii a peste o sută de ani de la nașterea gravurului Gabriel Popescu, Muzeul de Artă al R. S. România a organizat în sala Kalinderu a Institutului de arte plastice « N. Grigorescu », unde a fost prezent timp de mai mulți ani, o expoziție retrospectivă cuprinzînd cele mai semnificative lucrări ale artistului, realizate în diferite tehnici.

Dacă Th. Aman și P. Stăniș au trezit interesul pentru arta gravurii, Gabriel Popescu a adus artei românești contribuția sa de valoros gravor, fiind primul care s-a dedicat în exclusivitate acesteia și a pus temelile învățămîntului nostru în specialitatea gravurii în metal.

Încă de la primele lucrări, personalitatea artistului se conturează deplin, obținînd un premiu pentru lucrarea *Portretul soției* realizat în aquaforte și penită. Lucrarea impresionează prin armonia trăsăturilor și delicetea liniei. Pentru fiecare parte a capului artistul folosește o tentă adecvată, tratată liber și cu multă sensibilitate.

Printre lucrările de maturitate se relevă îndeosebi portretele copiilor săi (linotip) și autoportretele, realizate în diferite tehnici și la diferite vârste. În această perioadă el nu mai ține seama de formele anatomico precise, care nu mai sînt redată cu perfectiunea ce-l caracterizează, ci caută să realizeze echilibrul compoziției, a lucrării în ansamblu, prin sinteza liniilor. Un bun exemplu este *Lupta de la Anghirari* după desenul lui Rubens, reprezentînd cartoulu lui Leonardo da Vinci, unde a izbucit să rezolve diferite probleme dificile ale gravurii, scotînd-o din cadrul rigid (alb-negru) și conferindu-i o delicată picturalitate.

O serie de evenimente din istoria Franței, unde își face studiile, îl urmăresc. Expoziția pune în valoare gravuri de interpretare după lucrări cu asemenea teme, gravuri care nu sînt copii fidele așa cum greșit s-a susținut, ci lucrări trecute prin filtrul sensibilității artistului, care le-a dat o notă specifică, personală și spontaneitate în spiritul sintezei liniei.

ION PĂTRU ALBU

EUGENIA GAVREA